

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel.: 286 840 129
E-mail: milan.tuček@soc.cas.cz

Občané o možnostech a motivaci ke studiu na vysokých školách - září 2014

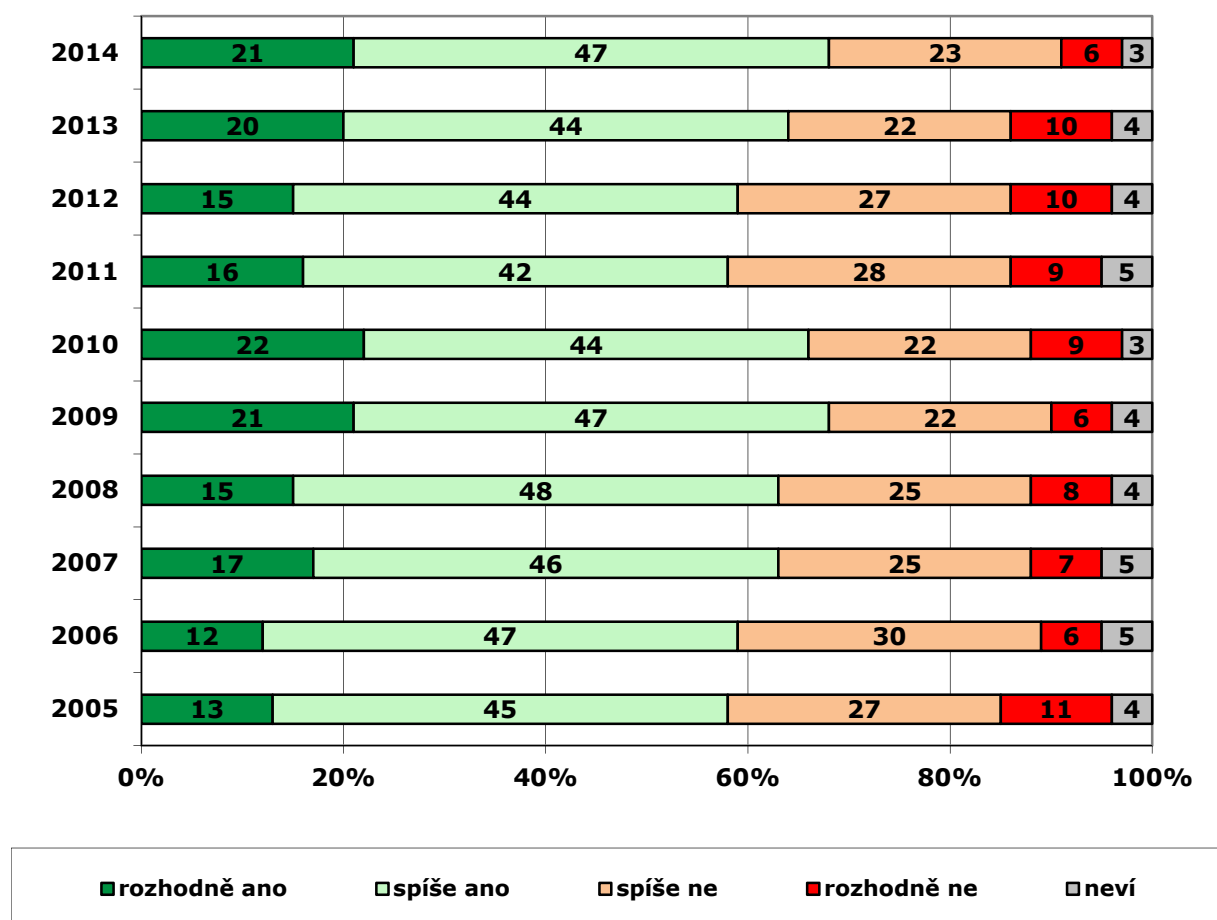
Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v14-09</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>8. – 15. 9. 2014</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1017</i>
Počet tazatelů:	<i>239</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OR.133, OR.180, OR.270</i>
Zveřejněno dne:	<i>13. října 2014</i>
Zpracoval:	<i>Milan Tuček</i>

V září 2014 bylo do pravidelného výzkumu CVVM *Naše společnost* zařazeno několik otázek týkajících se vysokoškolského vzdělávání. Otázky zjišťovaly názory české veřejnosti na otevřenost vzdělávacího systému z hlediska možnosti získat vzdělání odpovídající individuálním schopnostem každého jedince, mínění o otázce zavedení školného na vysokých školách a představy o motivech, které vedou ke studiu na vysoké škole. Vzhledem k tomu, že v posledních několika letech došlo ke zmasovění vysokoškolského vzdělání, které nepochybně má řadu dopadů, přičemž nejčastěji se diskutuje o snížení kvality vysokoškolského vzdělání a o možnosti uplatnění absolventů na trhu práce, jde nepochybně o závažné vnitropolitické téma.

První otázka z tematického bloku věnovaného vysokoškolskému vzdělávání se zaměřila na mínění českých občanů o tom, zda je v České republice každému umožněno dosáhnout vzdělání odpovídajícího jeho schopnostem.¹ Jak ukazuje graf 1, dlouhodobě převažuje mínění, že tomu tak je. Podle aktuálních výsledků jsou o tom přesvědčeny více než dvě třetiny veřejnosti (68 %), z toho 21 % „rozhodně“ a 47 % „spíše“. Naproti tomu opačný názor, tedy že ne každý člověk v ČR může dosáhnout vzdělání podle svých schopností, zastává 29 % lidí, 6 % si to myslí „rozhodně“ a 23 % „spíše“. Ve srovnání s předešlým šetřením se zvýšil celkový souhlas s možností dosáhnout vzdělání adekvátní schopnostem jedince o 4 procentní body, na druhé straně se o 4 procentní body snížil podíl odpovědí „rozhodně ne“. Celkově se tak hodnocení vrátilo na úroveň z let 2009 a 2010.

Graf 1. Může každý dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem?

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost* 8. – 15. 9. 2014, 1017 respondentů ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

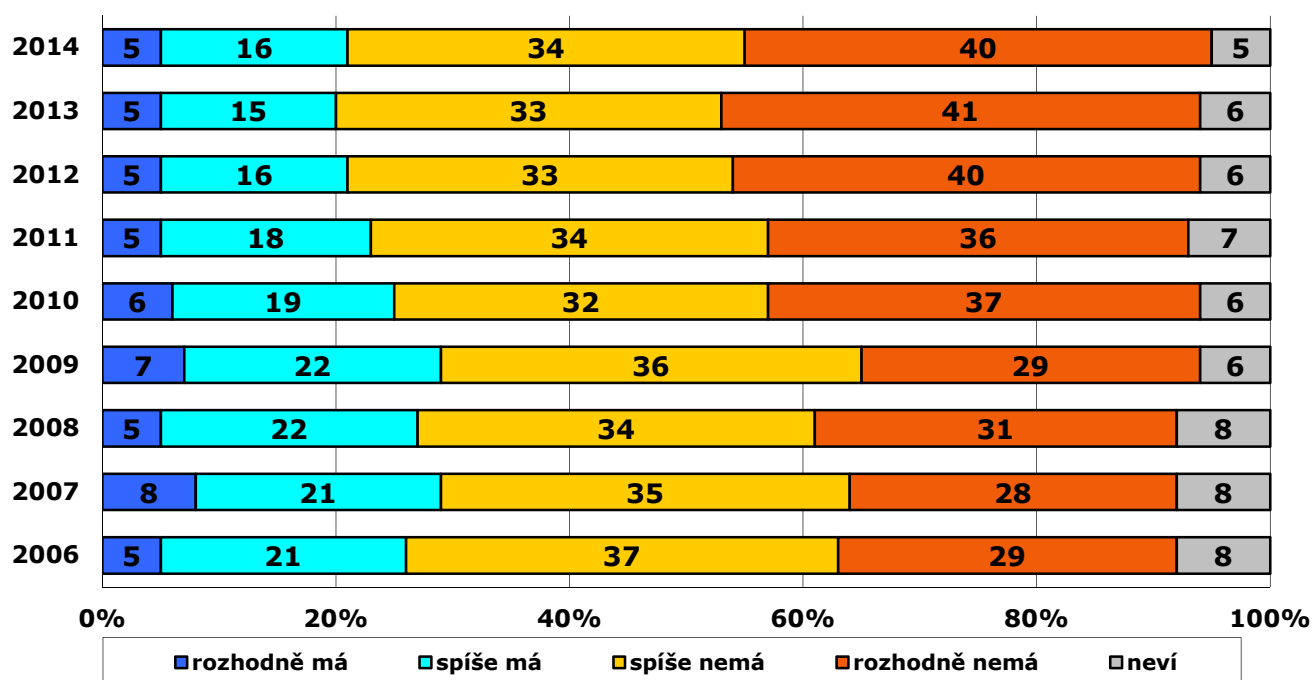
Podrobnější analýza ukázala, že souhlas s tvrzením, že každému člověku v ČR je umožněno získat vzdělání podle jeho schopností, se více objevoval mezi dotázanými s dobrou životní úrovní, s vysokoškolským vzděláním, v mladších

¹ Znění otázky: „Domníváte se, že každému člověku v České republice je umožněno dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem?“ Varianty odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

věkových skupinách a mezi pravicově orientovanými. Avšak rozdíly nebyly nijak zásadního charakteru.

Druhá otázka se týkala placení školného na veřejných vysokých školách. K tomuto opatření je postoj české veřejnosti setrvale převážně odmítavý (viz graf 2). V aktuálním výzkumu se pro placení školného vyslovila jen pětina dotázaných (21 %), přičemž pouze 5 % tuto možnost preferuje „rozhodně“, zatímco 16 % zvolilo variantu „spíše“. Téměř tři čtvrtiny obyvatel (74 %) pak se školným na veřejných vysokých školách nesouhlasí, přičemž 40 % s tím nesouhlasí „rozhodně“ a 34 % „spíše“. 5 % dotázaných nemá v otázce školného jasno a uvedlo odpověď „nevím“.

Graf 2. Má nebo nemá se platit školné na veřejných vysokých školách?²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 8. – 15. 9. 2014, 1017 respondentů ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Z údajů v grafu 1 je přitom patrné, že od roku 2009, kdy podpora školného dosahovala 29 %, došlo k postupnému poklesu této menšinové podpory (v předchozích dvou letech se pohybovala podobně kolem 20-21 %). Nesouhlas se zavedením školného naopak postupně sílil, což se projevilo nejen celkovým zvýšením podílu nesouhlasících, ale i poměrně výrazným nárůstem podílu těch, kdo školné na veřejných vysokých školách „rozhodně“ odmítají.

Podrobnější analýza ukázala, že relativně vyšší podporu má zavedení školného mezi dotázanými, kteří se hlásí k pravici (40 % z těch, kteří se hlásí k pravici, je pro placené veřejné vysoké školy, oproti 12 % mezi levicí), mezi

² Otázka: „Má nebo nemá se podle Vašeho názoru platit na veřejných vysokých školách školné? Rozhodně má, spíše má, spíše nemá, rozhodně nemá?“

dotázanými s vysokoškolským vzděláním (30 % oproti 12 % mezi dotázanými se základním vzděláním). Za pozornost stojí, že mezi nejmladší generací (té se školné nepochybně týká) rozhodně nesouhlasí s placením školného polovina dotázaných, kdežto ve střední generaci (tj. mezi rodičovskou generací) necelá třetina.

Poslední otázka zjišťovala názor na motivy, které vedou k rozhodnutí jedince dosáhnout vysokoškolského vzdělání.³ Takto zformulovaná otázka byla do výzkumu Naše společnost zařazena poprvé.

Tabulka 1: Rozložení odpovědí na otázku, co ovlivňuje rozhodnutí jednotlivce dosáhnout vysokoškolské vzdělání (%)

	1. možnost	2. možnost	3. možnost	celkem
schopnosti a dovednosti jedince	44,2	8,6	7,1	59,9
nastavení přijímacích zkoušek	8,0	5,1	2,6	15,7
ctižádost jedince	18,4	20,9	7,7	47,0
předchozí vzdělání, typ školy	7,8	17,9	8,9	34,6
vzdělání rodičů	2,3	10,3	5,4	18
vliv rodiny a přátel	5,5	12,9	9,8	28,2
touha po vyšší životní úrovni	4,5	13,1	16,5	34,1
touha po uznání a respektu druhých	0,9	2,8	11,3	15
příznivé ekonomické zázemí rodiny	7,4	7,1	28,6	43,1
nevím	1,0			1,0
bez odpovědi		1,3	2,1	3,4
celkem	100 %	100 %	100 %	300 %

Pozn.: Dotázaní neměli určit pořadí, ale je vybrat tři možnosti, které nejvíce ovlivňují rozhodnutí. Ve výsledku to znamená, že pořadí možností ve znění otázky intervenuje do výsledného rozložení odpovědí v první až třetí možnosti.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 8. – 15. 9. 2014, 1017 respondentů ve věku od 15 let, osobní rozhovor.

Za pozornost stojí, že pouhé procento respondentů neumělo na otázku odpovědět a téměř všichni uvedli požadované tři možnosti, což dokládá, že jde o problematiku, o kterou se společnost zajímá.

Z posledního sloupce tabulky plyne, nejčastěji se v odpovědích vyskytla možnost „schopnosti a dovednosti jedince“ (uvedlo 60 % dotázaných), na druhém místě to byla „ctižádost“ (47 %) na třetím pak „příznivé ekonomické zázemí rodiny“ (tj. „finanční zabezpečení studia“ 43 %). Nejméně pak dotázaní uváděli „touhu po uznání a respektu druhých“ (tj. dalo by se říci „mít diplom, titul“ 15 %), „nastavení přijímacích zkoušek“ (tj. zřejmě „snadnost dostat se na školu“ 16 %) a dále i „vzdělání rodičů“ (tj. „autoreprodukce vzdělanostního

³ Otázka zněla: „Co podle Vás nejvíce ovlivňuje rozhodnutí jedince dosáhnout vysokoškolského vzdělání? Vyberte prosím 3 možnosti.“ Na výběr byly následující možnosti: Schopnosti a dovednosti jedince, nastavení přijímacích zkoušek, ctižádost jedince, předchozí vzdělání, typ školy (např. gymnázium, střední odborná škola), vzdělání rodičů, vliv rodiny a přátel, touha po vyšší životní úrovni, touha po uznání a respektu druhých, příznivé ekonomické zázemí rodiny, nevím.

statusu" 18 %). Výsledné zjištění zpochybňuje určitá stereotypní schémata, která se v oblasti motivací k vysokoškolskému vzdělání uvádějí („jakékoliv studium kvůli diplomu“, „autoreprodukce statusu“) a upozorňují na význam ekonomických nákladů spojených s absolvováním vysoké školy.

Podrobnější analýzy ukázaly:

- že nejčastěji dotázaní kombinovali odpovědi „schopnosti“, „ctižádost“ a „životní úroveň“ či „rodinné zázemí“ (zhruba desetina dotázaného souboru);
- nejmladší generace významně více uváděla ve svých odpovědích „nastavení přijímacích zkoušek“ a „předchozí vzdělání“;
- starší generace pak častěji zmiňovala „příznivé ekonomické zázemí rodiny“;
- respondenti s nižším vzděláním (nižší životní úrovní) častěji uváděli „touhu po vyšší životní úrovni“ a „rodinné zázemí“.